

DE JAREN

19
10

DE 20e EEUW
IN BEELD

LANNOO

The Getty Image Collection

TITELPLAAT P. 2 - Oktober 1915. Twee Belgische soldaten bevestigen een boodschap aan een postduif, in de hoop dat die de bestemming zal bereiken en onderweg niet wordt neergehaald. Ze zouden zich echt de ogen uitkijken bij de moderne communicatiemiddelen.

INHOUD

Inleiding	6
Conflict	8
Het westelijk front	36
Het thuisfront	80
De overige fronten	102
Ter zee en in de lucht	124
Vrede	152
Revolutie	168
Werk	188
Vrije tijd	198
Schone kunsten en entertainment	214
Mode	234
Transport	250
Sport	266
Kinderen	282
Het volle leven	298

INLEIDING

Het decennium 1910-1919 was tekenend voor de woelige tienerjaren van de 20e eeuw. Het waren jaren van protest, agressie, teleurstelling, angst en bittere desillusie. De hoopvolle verwachtingen die de nieuwe eeuw een decennium eerder had ingeluid, werden weggemaaid door een lawine van oorlogen, revoluties, stakingen en gewapende revoltes, met als triest hoogtepunt de massaslachting van de Eerste Wereldoorlog tussen 1914 en 1918.

In een groot deel van de wereld werd bloed vergoten – Mexico, Ierland, het Midden-Oosten, China, India, Afrika, Zuid-Amerika en vooral Europa. Onbekwame koningen en verwarde politici werden vermoord – een klus die met moderne wapens steeds makkelijker werd. Democratische regeringen wankelden onder de aanvallen van vrouwen en arbeiders, want het dubbele

schrikbeeld van militante suffragettes en vakbonden was meer dan wat de meeste regeringen konden verdragen. In 1911 werd Groot-Brittannië lamgelegd door een reeks stakingen van zeelui, havenarbeiders, mijnwerkers en spoorlui. Ongeveer op hetzelfde moment werd op het Franse ministerie van Binnenlandse Zaken het ‘Carnet B’ opgesteld: een lijst van vakbondsleden die in geval van oorlog moesten worden aangehouden. Een jaar later werd het Duitse leger opgeroepen om af te rekenen met stakers in Hamburg en het Ruhrgebied. Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog lag ook Italië lam door een nationale staking tijdens de zogenoemde Rode Week.

Door dit alles heen kon je echter ook enkele glimpen opvangen van menselijke genialiteit: het decennium begon met Stravinsky's *Vuurvogel* en Bertrand Russells *Principia*

Mathematica, en het eindigde met de stichting van het Bauhaus en het eerste bezoek aan Europa van de Original Dixieland Jazz Band. Tussen die mijlpalen door vloog Roland Garros over de Middellandse Zee, en staken Alcock en Brown de Atlantische Oceaan over. Amundsen klopte Scott in de race naar de Zuidpool. Marie Stopes publiceerde *Married Love* en Gandhi leidde de Indiase onafhankelijkheidsbeweging. Chaplin kwam aan bij de Keystone Film Company in Hollywood en D.W. Griffith bracht *The Birth of a Nation* uit. De laatste paardenbus verdween uit het Londense straatbeeld en de eerste regelmatige passagiersvluchten tussen Londen en Parijs werden ingehuldigd. Een dappere vliegenier maakte de eerste

parachutesprong en een stoutmoedige uitgever drukte het eerste exemplaar van de *Pravda*. Dokter Harry Plotz ontdekte een vaccin tegen tyfus; Henry Ford startte de eerste montageband ter wereld.

Franse, Duitse, Italiaanse en Spaanse politici maakten zichzelf nog één keer wijs dat Europa het culturele, industriële en financiële middelpunt van de wereld was. De oude orde hield nog vast aan haar romantische elegantie en haar atavistische praal en vormelijkheid. Tegen 1919 was het prachtige oude continent echter uitgeput. Uiteindelijk zou het de macht van de Verenigde Staten en van de nieuwe Unie van Socialistische Sovjetrepublieken moeten erkennen.

CONFLICT

P.9 - In de eerste dagen van het bewind van Soen Yat-sen, de grondlegger van de Republiek China en president van het land sinds de Wuchangrevolutie in 1911, kijkt een menigte naar de lichamen van twee onthoofde dieven. De oude Mantsjoegebruiken in verband met het snelrecht bleven bestaan.

De hele wereld verloor haar zelfbeheersing. Eeuwenlang hadden de massa's armen, hongerigen en onderdrukten met de moed der wanhoop tegenspoed en ontbering doorstaan. De Europese mogendheden hadden een derde van de wereld tot slaaf gemaakt en een even groot deel uitgebuit. Vrouwen hadden de status van tweederangsburgers aanvaard, zelfs in de meest ontwikkelde samenlevingen. Arbeiders gingen door het stof voor bazen die varieerden van bezorgd tot wreed. Tot dan toe waren slechts zelden ernstige vragen opgeworpen over die toestanden. Nu waren er plots onafhankelijkheidsoorlogen, nationale stakingen en vrouwenprotesten. Uit alle hoeken weerklonken pertinente eisen voor verandering en hervormingen.

Er waaide een nieuwe wind in het buitenland. Erger nog, er waaide ook thuis een nieuwe wind.

De oude machten probeerden terug te slaan, maar de meeste waren niet klaar voor de strijd. Het Ottomaanse Rijk wankelde onder de aanval van de Balkanbond. Het Chinese keizerrijk ging ten onder in het bloedbad van een burgeroorlog. Het Russische keizerrijk en het Oostenrijks-Hongaarse Rijk verschrompelden en stierven. Het Britse Rijk hield op de een of andere manier nog stand, hoewel de kosten om de kolonies te beschermen en tegelijkertijd de groeiende ontevredenheid daar te onderdrukken, te zwaar begonnen te wegen.

De wereld stond op ontploffen.

19 september 1911. Rode Dinsdag in Den Haag: op Prinsjesdag betogen niet minder dan 20.000 mensen voor algemeen kiesrecht. In het midden loopt Pieter Jelles Troelstra, de voorzitter van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. Hij wilde in 1918 ook in Nederland een revolutie ontketenen, maar die poging zou jammerlijk mislukken.

Winston Churchill – als minister van Binnenlandse Zaken (met hoge hoed, vooraan links van de grootste groep) – in het gezelschap van gewapende politieagenten en leden van de Scots Guards bij de bestorming van Sidney Street in Londen op 3 januari 1911. Die was gericht tegen de twee laatste leden van een anarchistische bende van Letse immigranten.

Honderdduizenden unionisten schuiven op 28 september 1912 aan bij het stadhuis van Belfast om het Plechtig Verbond en Verdrag te tekenen dat sir Edward Carson had opgesteld tegen het door het Britse parlement aangekondigde zelfbestuur van Ierland. Het hield de gewapende strijd tegen dat Ierse zelfbestuur in.

Dit beeld lijkt een voorafspiegeling van de revolutie in de straten van Sint-Petersburg, maar speelt zich in Ierland af. In augustus 1913 valt de politie Ierse stakers aan in de straten van Dublin. Eén staker werd gedood en velen raakten gewond.

Het hoofdkantoor in Sackville Street in Dublin, april 1916. Hier begon de Paasopstand, nadat Ierse rebellen de Ierse republiek hadden uitgeroepen. De harde bestraffing van de opstandelingen zorgde voor een sterke verandering in de publieke opinie.

Britse troepen in actie tijdens de Paasopstand van april 1916. Honderd Britse soldaten lieten er het leven. Bij de Ierse verzetsstrijders vielen er 450 doden.

Brits machtsvertoon, 1919. Op het bord staat te lezen dat het absoluut verboden is om de grens naar Afghanistan over te steken. De Britten wilden steun verlenen aan het verlieslijdende Witte Leger na de Russische Oktoberrevolutie van 1917 en voorkomen dat de bolsjewieken via Afghanistan Brits-Indië binnen konden vallen.

Afghaanse dreiging, 1910. Enkele stamleden poseren voor de camera, in de buurt van de Khyberpas bij de Afghaans-Indische grens. Het was toen ongewoon en verontrustend rustig in de streek. Negen jaar later zou de Derde Brits-Afghaanse Oorlog er uitbreken.

November 1913. Leden van het rebellenleger van generaal Francisco 'Pancho' Villa dringen de stad Sinaloa binnen kort nadat ze die hebben veroverd tijdens de Mexicaanse Revolutie. De oorlog sleepte aan tot in de jaren twintig.

Emiliano Zapata, de leider van het Bevrijdingsleger van het Zuiden, in 1915. Het hoofd van de rebellen in het zuiden van Mexico gedroeg zich enerzijds als een bandiet en anderzijds als een generaal.